

V souřadnicích pamětí

In memory coordinates

IVO HARÁK

Univerzita Hradec Králové
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4536-154X>
E-mail: harak@post.cz

Abstract: In his study, the author deals with the analysis and interpretation of Karel Klostermann's memoirs, which he views as important texts of artistic ego-documentary (autobiographical) prose. He pays particular attention to those components of Klostermann's work that lead to such inclusion – and also to what extent (and whether and in what way) a material component or a literary (artistic) component is present in a given Klostermann's writing. He uses the knowledge of contemporary literary theory or recent literary-historical reflections on Klostermann's writing.

Abstrakt: Ve své studii se její autor zabývá analýzou a interpretací vzpomínkových knih Karla Klostermanna, na něž nahlíží jako na významné texty umělecké ego-dokumentární (autobiografické) prózy. Všímá si zejména těch složek Klostermannova díla, které k takovému zařazení vedou – a také toho, nakolik je v daném Klostermannově psaní (a zda a jakým způsobem) přítomna složka věcná nebo složka literární (umělecká). Využívá při tom poznatků současné literární teorie (Vladimír Papoušek) či nedávné literárněhistorické reflexe Klostermannova psaní (Vladimír Novotný).

Bohemistika, 2025 (3) © The Author(s). Published by: Adam Mickiewicz University in Poznań, Open Access article, distributed under the terms of the CC Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International licence (BY-NC-ND, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Keywords: Karel Klostermann, memories, Czech-German cultural relations, Bohemian Forest, ecological thinking

Klíčová slova: Karel Klostermann, paměti, česko-německé kulturní vztahy, Šumava, ekologické myšlení

Osobnost Karla Klostermanna (13. února 1848 Haag am Hausruck – 16. července 1923 Štěkeň) je pro nás v několika ohledech zajímavou (a stále aktuální), leč také ne-úplně či ne-správně poznanou. Jistá pozornost jí byla věnována v souvislosti se stým výročí spisovatelova úmrtí (viz např. Novotný, 2023; Faktorová a Hořejší, 2023): také s ohledem na často zavádějící výklad, jehož se Klostermannově tvorbě dostávalo zejména v literárněhistorických publikacích (k čemuž viz Novotný, 2023, s. 8–10; Hořejší, 2017b), a na poněkud konvenční, pod starší (dnes již frázovitě vnímané) *heslovité* hodnocení Klostermanna jako *apoštola česko-německého smíření* (Faktorová a Hořejší, 2023, s. 165¹), *básníka Šumavy* (přestože je celá řada K. textů lokalizována mimo dané území; viz Novotný, 2023, s. 43) nebo – zde už se ovšem jedná o soudobé využití tendencí obsažených v Klostermannově beletrii a publicistice – *patrona ekologického myšlení* (Hořejší, 2017a, s. 566–567). Valéry a hrany takového hodnocení jsou arci začasté utvářeny podle aktuální potřeby a stanoviska mluvčího; bez ohledu na historický a kulturní kontext, v němž Klostermannovy práce (k takovému hodnocení zavdávající příčinu) vznikají – a také bez ohledu na to, že se až na výjimky (nově přístupné např. v Klostermann 2018, s. 169–207²; 209–211³) jedná o texty obsahující značnou míru básnické licence.

¹ Termín vychází z původního *apoštola smířlivosti*; jak byl Karel Klostermann označen Adolfem Heydukem v Dreslerově životopisné knize *Básník Šumavy* z roku 1914 (Faktorová a Hořejší, 2023, s. 174).

² Text *Moje vyznání* je výběrem z obsáhlejšího titulu *Kulturní naléhavost* (z roku 1920); editor Ondřej Fibich z něj vybral pasáže performující Klostermannovo ekologické myšlení (včetně požadavku náležitého poznání přírody a ohleduplného vztahu i ke zvířatům takzvaně jen užítkovým).

³ Stať *O Čechách a Němcích* je původně autorským paratextem/předmluvou (*Slovo ke čtenáři*) knihy *Kam spějí děti* (z roku 1901).

Ku stereotypizaci vnímání Klostermannovy tvorby (nejen) literární historiografií přispívá do určité míry také pozornost, již po roce 1989 tomuto autorovi věnují nakladatelé a posléze také ti, kdož jeho tvorbu odborně reflektují: přestože můžeme konstatovat, že byl v novější ediční praxi vedle Klostermanna-romanopisce konečně rehabilitován také autor drobné prózy (možná s ohledem na to, že její ediční příprava a vydávání je méně ekonomicky náročnou), zůstáváme tomuto tvůrci dlužni zejména znovuzpřítomnění a hlubší reflexi závěrečné fáze jeho umělecké tvorby.⁴ Té se ve své esejisticky laděné *jubilní práci Labutí písni* Karla Klostermanna věnuje chodouňský literární vědec Vladimír Novotný. Zároveň s připomenutím, že je tehdejší Klostermannovo umělecké snažení velmi blízké Josefu Holečkovi za časů Našich, přesně vytyčuje proměnu, jež se tehdy u Klostermanna odehrála:

Od regionálního nebo spíše regionalistického panoramatu konkrétní doby a konkrétních poměrů (které v jeho knihách přetrvávají) totiž přenáší svůj zájem na erbovní postavu příběhu, ale zároveň i na jeho neméně exponovaného protihráče (Novotný, 2023, s. 15).

Mezi díla, jež by si z pozdního Klostermanna zasloužila pozornosti (a především: nového vydání), řadí Novotný román *Ecce homo!*⁵ z roku 1915, dvoudílnou prózu *Pozdní láska* (vydanou v roce 1919), reportážně laděnou *Vzpomínku na rok 1866* (vydanou až v roce 1923⁶), „nejspíše nejrozsáhlejší dílo Karla Klostermanna [...], čtyřdílný nebo čtyřsvazkový románový opus s názvem *Pan Zbyněk Bukvice na Čakanově*“ (Novotný, 2023, s. 31) a také po dlouhý čas vznikající a zřejmě v úplnosti nedokončenou vzpomínkovou knihu *Červánky mého mládí*.

⁴ Do níž počítáme také texty stojící na pomezí umělecké literatury a publicistiky; zejména ovšem takové, jež můžeme zařadit mezi esteticky modelované práce rázu ego-dokumentárního.

⁵ Naposledy vydaný v roce 1971 ve Vyšehradu.

⁶ Čerpající ovšem látkově ze dvou starších, ještě německy (pro revui Politik) psaných textů z roku 1887.

Zejména tou se hodláme ve své studii zabývat⁷; pokud nikoli a výhradně jenom jí, máme pro to hned několik důvodů:

- 1) Nelze ji bezesbýtku analyzovat a interpretovat bez širší znalosti literárního a historického kontextu.
- 2) Samotný text nabízí zjevné či skryté vazby k obdobně (v mnoha ohledech) laděným pracím literatury domácí či cizí (rozuměj: česko- i jinojazyčné).
- 3) Nikoliv vše bezesbýtku vyčerpávající, přece však dostatek inspirativní nedávné reflexe Klostermannovy osobnosti a tvorby⁸ nám poskytují vodítko ku směřování a patřičnému rozšíření našeho záběru.
- 4) Rádi bychom předešli výtkám, že Klostermanna nepatřičně simplifikujeme (výtkám, jichž se některým literárním historikům dostalo v publikacích, o nichž jsme hovořili výše).
- 5) Doznáváme, že nám čtenářské preference, literárněvědné školení i světonázorové ukotvení nabízejí mnohé souvislosti (a ne jen literární), do nichž Klostermannovy paměti vidíme vetkány také.

Onen širší kontext, do nějž se patří někdejší *Červánky mého mládí* zařadit, nám byl vlastně už nabídnut samotným vydavatelem této Klostermannovy práce. Ta totiž, jako jediná z Novotným jmenovaných *Labutích písni*, vyšla v čtenářům relativně dostupném (tedy nedávném) vydání znovu (tj. celkově podruhé) v roce 2006. Nicméně nikoli osamocena – a nikoli pod původním názvem. Fakt, že Klostermann ukončil své vzpomínání časem relativní dospělosti/konce gymnazijních studií a první lásky a dále již nepokračoval (průhledy k budoucím časům vídeňského univerzitního studenta medicíny, žurnalisty, středoškolského pedagoga a spisovatele tvoří funkčně v textu přítomné, jeho rozeklání na *někdy* a *nyní* ilustrující prolepsy), vede

⁷ Mimo jiné také proto, že se jí nedostalo patřičné pozornosti ani v čase jejího vydání (V. Novotný hovoří o jejím nepatrném recenzním ohlase; Novotný, 2023, s. 40) ani později od literárních historiků.

⁸ Podle Vladimíra Novotného (2023, s. 41) se jedná o „jeden z klíčů k interpretaci veškeré spisovatelovy tvorby na sklonku jeho životní dráhy.“

zřejmě vydavatele k potřebě zúplnění, časového a významového doplnění Klostermannovy (auto)biografie o další, žánrově velmi rozličně laděné texty. Pojátkem črt, humoresek, povídek, fejetonů a cestopisných reportáží (z cest po Šumavě; reportáží performovaných zároveň jako bedekr – příručka pro turisty) je tu více tu méně přítomné vzpomínkové ladění (v povídkách či humoreskách patrné toliko z hlasu vypravěče a performovaného času fabule) – a také to, že jde u řady z nich o dopovězení či vysvětlení faktů a příběhů v původní vzpomínkové knize jen naznačených: včetně *dotažení* časové linie *dění* až k časům těsně poválečným. Dostalo se tak také na původně německy psané Klostermannovy texty – stojící většinou na pomezí fejetonu a beletrizované cestopisné reportáže –, přeložené do češtiny znalcem Klostermannova života a díla Maxem Regalem (1926). Z překladů, u nichž můžeme vyzdvihnouti, kterak se Klostermannův plzeňský středoškolský kolega nechal inspirovat obrazností a rytmem Klostermannových původně česky psaných textů, si naší pozornosti zasluhují zejména takové, v nichž jde o texty zatímne knižně (mnohdy ani v češtině ani v němčině) nevydané: na prvním místě se sluší jmenovat práce z okruhu Böhmerwald-Skizzen⁹, které se nedostaly do Klostermannovy první (vlastním nákladem) vydané knihy.¹⁰ Ohledy na rozsah i zaměření klostermannovské edice, možná také na to, jak je Karel Klostermann dominantně vnímán¹¹, ale dokonce také ony v širším slo-

⁹ S podtitulem Dva cestopisy. Světla a stíny staré Šumavy a Pošumaví je nalezeme poprvé knižně vydány ve 4. svazku klostermannovských memorabilií (Klostermann, 2018, s. 15–123); jichž tak tvoří nejobsáhlejší část.

¹⁰ Dostupné současnému čtenáři v českém překladu a s předmluvou Marie Stunové z roku 1923 (Klostermann, 2021).

¹¹ Jako 5. svazek edice beletrizovaná biografie *Pověstný obr Rankl-Sepp aneb Život Josefa Klostermanna* (čerpající z osudů vzdáleného spisovatelova příbuzného; který se pro svůj vzrůst a skutky stal hrdinou četných pověstí) z pera Ondřeje Fibicha. Jako 6. svazek chystá nakladatel – jímž není nikdo jiný než zase Ondřej Fibich – český překlad původně německy (neteří a manželkou) psaných pamětí spisovatelova otce (lékaře; který je na sklonku života diktoval). Celá edice je pak zastřešena titulem: *Vzpomínky na Šumavu*. Texty Karla Klostermanna tvoří v ní svazek první až čtvrtý: *Knihu pamětí; Sbírkou rozptýlených pamětí; soubor V hájemství starých časů a Zapomenuté zápisky*.

va smyslu reklamní vedou pak nakladatele ke změně původního názvu¹² na *Vzpomínky na Šumavu I. Kniha pamětí*.

Ediční počín Ondřeje Fibicha je však nutno brát především pozitivně: také proto, že nás nutí vnímat Klostermannův vývoj méně klíšovitě, než jak je tomu v historiografických publikacích, v nichž se například hovoří o autorových německojazyčných tvůrčích počátcích – a následné (a úplné) volbě češtiny jako literárního jazyka. Už v roce 1887 vychází ve *Světlozoru* česky psaná fejetonisticky laděná cestopisná reportáž, obsažená ve *Vzpomínkách na Šumavu IV* jako *Hořejší Vydra – krajina důvěrná* (Klostermann, 2018, s. 125–132); zvoucí případného – českého! – čtenáře k návštěvě výše uvedených míst.¹³ České počátky Klostermannovy (arci chudší na počet a rozsah textů; možná také na jejich kvalitu¹⁴) spadají tedy vjedno s jeho tehdejší tvorbou německojazyčnou. Na druhé straně je pak zapotřebí říci, že s vydáním prvních velkých českých románů neumlká proto Klostermann jako pisatel textů v němčině. Ještě v roce 1910 vychází¹⁵

¹² Již Vladimír Novotný vnímá jako poněkud zavádějící: „Potom by ovšem mohlo jít o značně matoucí nedorozumění: arciže se autorovo vzpomínání odehrává na Šumavě a figuruje v něm celá řada šumavských postav a postavíček, jenže zdaleka nejenom v tomto regionu a zdaleka nejde pouze o tamní končiny, leč kolikrát také o jiné časy a místa. Především zde Klostermann nevzpomíná pouze na Šumavu a na její genius loci, nýbrž především na své mládí, občas i na krkolomnou rodinnou sudbu. Je to kniha o červácích jako předzvěsti plného života.“ (Novotný, 2023, s. 43).

¹³ Nesmíme zapomínat, že čeští – a na druhé straně němečtí – turisté konali tehdy *per pedes* souboj o Šumavu (dominantně ještě německojazyčnou). Součástí tohoto boje bylo lákání turistů k návštěvě daných míst; a patří k němu také náležitá jejich výbava: již představují bedekry v rodné řeči (ty české si berou za svědka Klostermanna, ty německé Stiftera), hostince a turistické chaty. Klostermann arci ještě nerozlišuje, kterou řečí se kde domluví. (Daleko více si všímá přírodních zajímavostí, kvality ubytování a stravování – i nabízeného piva.) Ze vzpomínek spisovatelovy neteře Anny Jelinek (jinak spolupisatelky/spoluauteorky pamětí spisovatelova otce) ovšem víme, jak nepatříčně se (neznajíc češtiny) tato cítila při slavnostním otevírání české Klostermannovy chaty na Modravě (viz Faktorová a Hořejší, 2023, s. 173).

¹⁴ „...text o Vydře je trochu nevykvašený“ (Fibich, 2018, s. 9).

¹⁵ Jak najdeme potvrzeno také ve: (Faktorová a Hořejší, 2023, s. 164).

ve stuttgartském Kosmosu v témže roce psaný Klostermannův článek; přítomný – v Regalově překladu – ve *Vzpomínkách na Šumavu II*. V hájemství starých časů jako Perla naší Šumavy (Klostermann, 2014, s. 13–17). Ba neumlká ani německojazyčný beletrista! – Jak dokládá Vladimír Novotný, když hovoří o tom, že se za 1. sv. války psaná *Pozdní láska* měla původně jmenovat *Ein alter Junggeselle* (Novotný, 2023, s. 20) a měla býti sepsána německy.¹⁶

Největším přínosem Ondřeje Fibicha a jeho spolupracovníků je však jistě celkově teprve druhé knižní vydání Klostermannových pamětí (oněch původních *Červánků mého mládí*). Kniha, která v čase svého prvního vydání neprávem zapadla (stejně jako jiné autorovy pozdní opusy); možná také proto, že je jejích autor tehdy vnímán jako *protiavantgardista* (Novotný, 2023, s. 40). Což nás přivádí k přesvědčení, že má cenu se Klostermannovým pamětem (a nejen pamětem) věnovat také pro hlubší pochopení něčeho, co bychom mohli nazvat vývojem literatury (po stupních jejích směrových/stylových proměn). V souvislosti s Klostermannovou tvorbou hovoří Novotný tu o neoromantismu či naturalismu, tam o blízkosti tvorbě dvou krajově mu blízkých regionalistů Josefa Holečka a Jindřicha Šimona Baara, jinde zase o vnitřním souznění s metafyzickým úběžníkem modelace časových proměn v rané tvorbě Jana Čepa (Novotný, 2023, s. 42). Dosti na to, abychom měli alespoň zběžně vytvořenu interpretační mřížku, přes níž můžeme na Klostermanna pohlížet.

Zdůrazňujeme nicméně, že – s veškerou vděčností, již pocítujeme ku svým předchůdcům – dominantní pro nás budou textové danosti, jež vykazuje samotná Klostermannova tvorba. Že se tedy budeme především snažit zjistit, jaké Klostermannovy paměti jsou – a také to (je-li to vůbec možné), proč jsou právě takové. Zda, nakolik a proč je můžeme řadit mezi texty umělecké; jaké místo zaujímají (nejen) v celku Klostermannova díla. A nakolik a čím mohou oslovit také

¹⁶ Pozdní láska má koneckonců svůj literární předobraz v původně německojazyčné povídce (názvu totožného se zamýšleným názvem německy psaného románu): jež nyní vychází – v Regalově překladu – jako *Láska vykvetlá* v pozdním věku (Klostermann, 2014, s. 109–115) právě ve Fibichově edici.

současného čtenáře. (Alespoň podle zcela vnějškových a mimouměleckých informací soudíme, že mohou: Kniha je v současnosti rozebrána a čeká se na její dotisk.) V souvislosti s *mezi-národním* přesahem revue, v níž se naše studie ocitá, si chceme položit otázku, která jsou autorem performovány česko-německé vztahy či regionální specifika. Jako *pomocných textů* využijeme také dalších Klostermannových prací vydávaných v nakladatelských či editorských paratextech¹⁷ (v rámci edic Ondřeje Fibicha) za vzpomínkové.

Pokud můžeme věřit autorskému paratextu Předmluva spisovatelova, začal Karel Klostermann své paměti psát v roce 1913, tedy ještě před 1. světovou válkou (i tak ovšem patří k dílům autorovy pozdní tvůrčí fáze; jde však také o období, v němž se mu dostává značného veřejného uznání). Tedy v čase, kdy vytváří celou řadu dosti rozsáhlých beletristických děl. Práce na nich jej zřejmě (spolu s postupným ochabováním sil) od psaní pamětí odvádí (viz Regal, 1933), takže na nich pracuje až do posledních dní svého života. Přesto v nich dospívá toliko k času ukončení svých středoškolských studií a první opravdové lásky. Přestože závěr svazku tvoří relativně uzavřené portréty otcův, matčin a chůvy Sabiny, lze se důvodně domnívat¹⁸, že se jedná o dílo nedokončené, které neprošlo výraznější autorskou revizí. Takový názor opíráme o několik indicií: I když byla knize předaslána velmi výrazná autorova předmluva, schází jí jakýkoli závěr. Připojené portréty, o nichž jsme hovořili výše, představují zřetelnou analépsi oproti osudu hlavního protagonisty pamětí a zdají se být poněkud neústrojně připojeny tam, kde bychom spíše čekali přechod od červánků mládí k času lidské i profesní zralosti. Nabízela se (v textu je tato možnost implicity naznačena) možná paralela mezi osudem otcovým (který se – namísto předurčeného mu povolání kněžského – stává

¹⁷ Za důležitou pokládáme schopnost informace (nejen) v nich uvedené náležitě interpretovat. Označuje-li například Fibich Klostermanna za realistu *magického* (Fibich, 2018, s. 11), vlastně tím pro nás potvrzuje mínku, že tento může být považován také za představitele neoromantických tendencí z přelomu 19. a 20. století.

¹⁸ Jak to ostatně činí také Vladimír Novotný (Novotný, 2023, s. 39).

nakonec lékařem) a synovým (jenž nesvede kráčet v otcových šlépějích až do úplného konce a studium medicíny ve Vídni ukončuje těsně před rigorosem). Abychom ji však v plnosti seznali, musíme se začísti také do dalších svazků obsahujících Klostermannovu vzpomínkově laděnou prózu.

Pečlivější závěrečná redakce *Červánků mého mládí* by jistě z knihy odstranila nadbytečné opakování některých informací (tyfová epidemie, pád mostu přetíženého věřícími), pokusila by se projasnit ony úseky, v nichž se zejména složitá syntax zapříchňuje o ne vždy srozumitelné podání (jde o souvětí zvlášť déli odstavce – a odstavce vyplňující celou tiskovou stranu). Zároveň by se pokusila upravit ony textové pasáže, nad nimiž už jejich autor nevládl pevnou a suverénní rukou; jako například: „nikdy jsem vůbec neslyšel, že by vůbec z jeho úst vyšlo drsné, neřku-li kruté slovo“ (Klostermann, 2006, s. 431). Neústrojně dlouhé zobrazující odbočky (např. pojednání o lovu ryb) bylo možno zkrátit a náležitě vpravit do textového okolí; snaha pojmouti dané téma v plnosti jeho větvitých souvislostí (a dokázat autorovu kompetenci v daném oboru) vede (u čtenáře) ke ztrátě orientace v hlavní dějové linii. Jinde bychom naopak uvítali, kdyby u některých informací autor prodlél poněkud déle. Zejména tehdy, pokud jsou například stručně uváděná fakta stojící ve zdánlivém rozporu: přestože mluvčí textu tvrdí, že byl jeho zájem o knihy a čtenářský vkus formován především otcem, říká zároveň i „pokud se týká sklonu k tvorbě literární, zdědil jsem jej rozhodně po matce“ (Klostermann, 2006, s. 438).

První vydání *Červánků mého mládí* vyšlo tři roky po spisovatelově smrti v roce 1926 v nakladatelství J. R. Vilímek (domovském nakladatelství Klostermannově). Časový odstup mezi autorovou smrtí a vydáním pamětí svědčí o nutnosti náležité ediční přípravy textu (a nepřímo tedy také o tom, že jej pisatel nestihl v úplnosti dokončit). Správcem Klostermannovy literární pozůstalosti byl jeho profesorský i spisovatelský kolega Max Regal – navíc i překladatel Klostermannových textů (včetně oněch vzpomínkově laděných) z němčiny.¹⁹

¹⁹ Nikoli však výhradní. Už jsme uvedli, že překladatelkou K. prozaické (ještě německy psané) prvotiny byla Marie Stunová: „U příležitosti 75. narozenin

Přiznáváme, že původní název Klostermannových pamětí pokládáme za výstižnější než onen nový. *Vzpomínky na Šumavu*, představující takto i název celé edice, nevystihují geografické ukotvení prostoru, do něž jsou Klostermannovy výpravy časem situovány, úplně přesně. – Ne všechna místa, v nichž Klostermann ve svém dětství a mládí žil a studoval, leží totiž na Šumavě (například takový Písek, jedno z měst jeho gymnazijních studií, najdeme sice na Otavě, která Šumavou protéká, ale od vlastní Šumavy je dosti vzdálený). Podtitul *Knihy pamětí* je sice oprávněný, žánrově přesně a výstižně určující; nicméně původní titul vystihuje lépe jak časové rozpětí, jež paměti obsáhnou, tak také jejich ladění: postupný příchod světla v očekávání plného svitu budoucího dne (který je zatím skrytý za obzorem). Stíny jsou však ještě dlouhé a kontury některých věcí nezřetelné...

Autor nám v Předmluvě spisovatelově nabízí jeden z možných klíčů k uchopení a pochopení textu. Byť samu zpověď vyhrazuje pro rituály úzce náboženské, aby ovšem jinde o svých pamětech mluvil právě jako o zpovědi, performuje zde – společně s realistickým podáním – konfesijský ráz svého psaní; které navíc vnímá jako *sui generis* povinnost (vlastně každého spisovatele), neboť knihy podle něj (spolu)utvářejí kulturní ráz doby – a knihy pamětí jsou důležité pro poznání kulturních dějin (národa). Zaujme časový horizont, k němuž je textové poselství podle pisatele/mluvčího směřováno: tento se se totiž výrazně orientuje k budoucnosti. Tím se dále prodlužuje perspektiva, která je přítomná ve vlastním textu pamětí: v nichž jde o „vidění reálného času [...] dětství a mládí z perspektivy reálného času autorova zralého věku“ (Novotný, 2023, s. 42).

Možná bude nakonec přesnější, označíme-li mluvčího Klostermannovy vzpomínkové knihy nikoli jako zpovídacího se, ale – za svědka. Svědka očitého nebo ušitého. Což je perspektiva, již nám

vatelových sdělila jsem mu svůj úmysl. Uvítal jej se zřejmou radostí a vyšel mi se vzácnou ochotou vstříc; vyžádal si jen některé opravy po stránce věcné“ (Stunová, 2021, s. 10). Po našem soudu jsou ovšem kvalitnější překlady Regalovy; možná i proto, že jsou – jak už jsme uvedli také – bližší stylu Klostermannových českých psaných próz, tedy vlastně *umělečtější*.

nabízí vypravěč nejen tohoto textu, ale také autorský vypravěč ve *Vzpomínkách na Šumavu I – IV* obsažených črtách, povídkách nebo humoreskách – stejně jako interní autor ze zde přítomných prací (také publicistických. Ba je to jedna z rolí, jež je Klostermannovi z vnějšku přisuzována jako spisovateli, jako dobové kulturní osobnosti, jako znalci místních poměrů přírodních i národnostních²⁰. A to zejména z české strany. Tuto svědeckou roli (toho, kdo byl při tom; zná a dobře si pamatuje) posiluje K. také performancí líčeného prostředí přírodního i kulturního²¹ (tedy důrazem na minuciózní, detailní jeho podání²²) či dialogů mezi postavami (vlastně do jisté míry mimoběžných monologů) v jejich domnělé někdejší délce a úplnosti, ale místy dokonce i v jejich (sociálně a krajově podmíněném) svérázu.²³ Je docela zajímavé, jakého paradoxního rázu nabývá v pamětech kontrast mezi monologičností a dialogičností, monologicky zbarvené delší úseky obsahující líčení a pasáže výkladové jsou dialogizovány autorským

²⁰ „Klostermann mohl se právem pokládati nad jiné povoláním rozepisovati se o Šumavě a jejím lidu, poněvadž tam trávíval každoročně jako student část svých prázdnin, znal Šumavu a její krásy přírodní, i její lid a jeho život přítomný i minulý“ (Stunová, 2021).

²¹ Klostermannovy popisy jsou sice někdy přes míru dlouhé; bývají nicméně nadány vizuální sugestivností (podpořenou básnickou obrazností podání) a zároveň také rytmováním textu po vzoru textů básnických. Sluší se sice říci, že právě líčení (zejména bytu přírodního) vyplňují ta nejdelší souvětí z celé knihy. Ale sluší se říci také to, že autor nikde neztrácí nit: i ta nejdelší souvětí bývají logicky vystavěna. V tomto punktu tedy o úbytku tvůrčích sil hovořiti nelze.

²² Některé popisy přírodnin jsou natolik podrobné a výmluvné, že až zavánějí (například mykologickou) senzací. V případě nálezů podivné houby by se na s. 318 (Klostermann, 2006, s. 318) s největší pravděpodobností mohlo jednat o květnatce Archerova. Ten byl sice vskutku u nás poprvé objeven na Šumavě, jenomže až v roce 1963. První evropský výskyt byl zaznamenán ve Francii v roce 1914. Klostermannova vzpomínka se ovšem hlásí k 60. létům 19. století!

²³ Nejen zde zachycuje autor regionální nářeční zvláštnosti – týkající se (a to zejména) němčiny – i češtiny. Mimoděk tím vydává svědectví o svých jazykových znalostech: ostatně francouzštině, již nakonec po dlouhá léta vyučoval na (německé) reálce v Plzni, se prý naučil jako samouk.

oslovením hypotetického čtenáře; jímž je – s ohledem na podávané – tu *milý čtenář*, tam *mladá generace*, v implicitně a platonicky kurtoasných pasážích se dokonce jedná o *krásné a roztomilé čtenářky*. Jinde si autor vypomůže textovou seberefektivností, komentářem textových daností (quasi)žánrových, podávaných informací a někdejších myšlenek či prožitků konajícího protagonisty z pozice s časovým a intelektuálním odstupem tyto hodnotícího interního autora/pisatele textu.²⁴ Exempla ilustrující podávaný výklad či povídkově laděné portrétní studie – obě vybavené zřetelným odlišením mezi pásmem (autorského) vypravěče a pásmem postav –, nabývají rázu mimoběžných monologů ve druhém z pásem tam, kde nelze – ani v osobním řečovém kontaktu – překlenují sociální a mentální (někdy také krajové) odlišnosti. Dodejme, že tato vlastnost – již mají paměti společnou s pozdní Klostermannovou (zejména velkou) beletrií, může souviset s proměnou, již autorovo tvárné úsilí tehdy učinilo a kterou Vladimír Novotný vidí jako (což už jsme výše připomenuli) záměrné autorovo soustředění se na konflikt mezi hrdinou a jeho protihráčem.

Takováto *role* nám vlastně nabízí jakýsi druhý narativ, jež můžeme v knize nalézt. Tím prvním budiž příběh mládí a zrání hlavního protagonisty/mluvčího/interního autora. Ovšem také příběh prostředí, událostí a lidí, kteří jej na jeho cestě k dospělosti formují. Včetně prostředí školského; jemuž navíc – jako penzionovaný středoškolský pedagog – dobře rozumí (využíváje toho ku kritickému, nicméně vždy mnohostrannému pohledu).

Oním druhým narativem může být – budoucímu času adresované – svědectví o rozdílu ve stavu věcí mezi *někdy* a *nyní*. Související nejen s modulací času, o níž už jsme zde hovořili, ale vůbec s performováním historického vývoje předmětného světa (opět nejen) v Klostermannových pamětech (ale také v jeho beletrii; zejména oné, která látkově čerpá z a tematicky se obrací k regionu Šumavy). Zřejmou souvislost nalézáme se dvěma utkvělými představami, jež se v Klos-

²⁴ Čímž navíc dochází k interní a implicitní provázanosti mezi prvním a druhým narativem.

termannově tvorbě objevují opakovaně. Tou první je vize zlomu; jímž je někdejší neodvolatelně odděleno od jsoucího (a který neumožňuje návrat k původnímu stavu). S vědomím, že Klostermannový paměti nepojednávají toliko samotnou Šumavu (a že je tedy platnost zjištěného jen podmíněnou), dodáváme vzápětí, že oním nejdůležitějším zlomem se autorovi stává vichřice v říjnu 1870 a následující kůrovcová kalamita, která podle Klostermanna i mnohých jeho vykladačů nenávratně ovlivnila tvářnost Šumavy.²⁵ Takových zlomů bychom však našli mnohem více; například: stěhování rodiny (za otcovým povoláním) do různých míst, ukončení středoškolských studií, první (vážnou) známost, otcovu smrt a následující hmotnou nouzi (jako jednu z příčin nedokončení autorových vídeňských medicinských studií), ale také (neúspěšné) angažování se v politické kampani v roce 1908 – po němž následuje Klostermannovo penzionování a prý i trvalé přerušování kontaktů se Šumavou.

Dlužno dodat, že se jedná o figuru povýtce literární, jež – podle novějších zjištění (Faktorová a Hořejší, 2023, s. 24) – nenachází oporu ani ve skutečném stavu a proměnách předmětného světa (Klostermannem osudově vnímaná katastrofa nebyla z těch nejhorších tamních pohrom 19. věku, příroda při ní nebyla poškozena beze zbytku ani neodvratně a dokázala poměrně rychle regenerovat), ani v zájmu a faktických osudech (a dokonce ani ve všech autorových textech²⁶):

²⁵ Podstatné, ale u Klostermanna buď úplně zamlčené – buď jen implicitě přítomné, je to, že dané události vjedno spadají s počátkem skutečného (česko- i německojazyčného) literárního zájmu o Šumavu, počátkem industrializace tamního úkrají (jež Klostermann ve svých textech ovšem zachycuje) a počátkem *industrializace* šumavské turistiky (jíž Klostermann některými svými texty slouží). Mohly se tudíž stát sice jen vnějškovými a literárně modelovanými, přece však zřetelnými *indexy* upoutávajícími pozornost potenciálních zájemců: čtenářů nebo turistů.

²⁶ Nakladatelem (a editorem) Vzpomínek na Šumavu I–IV za – také – vzpomínkové vydávané cestopisné fejetony nebo reportáže (s řadou podstatných informací pro potenciální turisty a fakticky takto vyzývající k návštěvě Šumavy) zachycují navíc stav po oné větrné/kůrovcové kalamitě a některé z nich jsou psány/vydávány dlouho po roce 1908; a to ne jen Regalovy (či Stunové) české překlady

ten ve vzpomínkovém fejetonu Můj 24. červenec 1914 píše o plánovaném slavnostním položení základního kamene pro novou (*českou*) rozhlednu (dnes Klostermannovu rozhlednu na Javorníku u Vacova), kteréžto slavnosti – přerušené vyhlášením 1. světové války – se měl osobně zúčastnit (Klostermann, 2012, s. 89–97).

Výše uvedená vize (protikladu mezi *někdy* a *nyní*) může navíc souviset s neoromantickými kořeny (jak o nich hovoří V. Novotný) Klostermannova psaní, kterými ale tento souzní s tendencemi přítomnými u některých našich autorů a proudů moderny.

Klostermann na sebe zvláště výrazně upozorňuje v expresivních popisech přírody. Nejsou to popisy samoúčelné, které pouze malují kulisy k zobrazovaným dějům, ale vypravěč se noří do pozorování krajiny v jejích nesmiřitelných protikladech – kráse a drsnosti (Šimák, 2012, s. 14).

Z konstatování, že „Šumava je v autorově podání divočinou i světem odsouzeným k zániku současně“ (Faktorová a Hořejší, 2023, s. 57) vyvozují jeho autoři nejen možnou blízkost Klostermannova psaní (zejména zahraniční) dobrodružné próze (Šimák, 2012, s. 84–105), ale také – byť nepřímou – důvod obdivu Váchalova. Přes odlišné světonázorové a směrové/stylové ukotvení obou byla totiž pro oba naše tvůrce Šumava *umírající a romantickou*. V souvislosti s Klostermannovými názory náboženskými a také s ohledem na to, která vnímá samotnou Šumavu („pohled do nitra staré Šumavy je pro nás exotický“; Šimák, 2012, s. 13), tedy jako exotické prostředí uvnitř civilizovaného světa – nenarušené zatím příliš civilizačními vlivy (a díky tomu přesněji podávající svědectví o svém Stvořiteli), a která ji podává (za snoubení básnické obraznosti s věcnou přesností; často

Klostermannových původně německých textů, ale také poslední souvislý německy psaný text samotného Klostermanna z roku 1910 – mající mj. k návštěvě Šumavy přilákat turisty až z Německa. (Čímž se ale ocitáme u dalšího z klostermannovských paradoxů, rozporů: Pokud autorovy texty sloužily mj. jako výzvy motivující českojazyčné publikum k zájmu o Šumavu a fakticky tedy k účasti na literárně/turistickém souboji o toto teritorium s publikem německojazyčným, mohla se ve Stuttgartu otištěná práce vykazati tendencemi spíše opačnými.)

také s filozofující nadstavbou následující po přírodním líčení) se nabízí hledání souvislostí ještě širších: například s prózami amerického transcendentalisty H. D. Thoreaua.²⁷

S příběhem názorového a lidského zrání úzce souvisí také další příběh či spíše příběhy: tedy hledání pokud možno svobodné realizace osobního údělu přes překážky tvořené sociální, krajovou a rodovou determinací. (Poslední dvě mohou však – jak je v Klostermannových pamětech uvedeno – ovlivnit život jejich nositelů také – skrytě či zjevně – pozitivně.²⁸) Je zajímavé, přestože se K. několikrát zmiňuje o tom, kterak jej (také stran realizace tvůrčích schopností literárních) pozitivně ovlivnil příklad matčin, že v tomto punktu věnuje více pozornosti svému otci. Možná i proto, že se jeho osud ukazuje být zajímavější a také (i literárně) působivější. Pocházejí z polonegramotné rodiny (psát a číst uměla toliko jeho matka, otec – písma neznalý – to ovšem dotáhl na rychtáře svobodné královácké rychty v Rehbergu) vzepřel se předurčenému údělu kněžskému²⁹ a vystudoval na lékaře: často ve šlechtických službách, léčícího chudé stejně často takorůžka zadarmo (což mu nepřináší ani renomé ani hmotného prospěchu). Těsně před promócí ovšem umírá jeho matka; utrápená domnělým selháním – nedodrženým slibem kněžského zaslíbení synova. V otcově kariéře má potom pokračovat syn Karel. Ani u něj však věci nejdou podle plánu. Sluší se poznamenat, že někdejšímu nerealizovanému otcovu po-

²⁷ Mezi shodné rysy patří: hledání duchovního rozměru v přírodě, předjímání ekologického myšlení, vztah k romantismu (jehož je T. pozdním výhonkem), prolínání dějových a esejistických pasáží, přítomnost několika časových rovin, zřetelné vstupy interního autora a obracení se na implicitního čtenáře v textu, naddimenzovaná básnická obraznost zakládající expresivitu líčení, exotizace podávaného přírodního prostředí, performované vědomí nepřemostitelného (lidmi zaviněného) zlo-
mu mezi někdy a nyní a značný časový odstup mezi zdrojem inspirace a jejím uměleckým ztvárněním.

²⁸ Noblesu v osobních kontaktech, schopnost sám se o sebe postarat a také zájem o cizí řeči (a francouzštinu najmě) mohl vyvozovat z příslušnosti (po matce a babičce) k rodu francouzských šlechtických hugenotských sklářských podnikatelů Abélé (po nucené emigraci usazených na Šumavě).

²⁹ Matka jej za *zázračné* uzdravení druhdy zaslíbila Bohu.

volání se nakonec věnuje nejmladší z Karlových bratří. A sluší se poznamenat také, že z hlediska rodových daností má pak jeho kněžská služba platnost symbolnou. Dědicem majetku a postavení se totiž na německojazyčné Šumavě stává nikoli nejstarší, ale nejmladší ze synů.³⁰

Pro vystižení takovéto situace se dobře hodí – původně portugalské – přísloví tvrdící, že Bůh píše přímo křivými čarami. Jehož platnost však můžeme rozšířit také na další z příběhů, které jsme v knize Klostermannových vzpomínek našli, totiž na příběh hledání metafyzického úběžníku vlastního bytí. Tady nás Karel Klostermann připravuje o překvapení tím, že stanovisko, k němuž dospěl vývojem a hledáním, formuluje hned v úvodu v Předmluvě spisovatelově. Proč je právě takové, zvíme nicméně až z vlastního textu pamětí, zejména z pasáží, v nichž se kriticky věnuje formálně sice okázalé, nicméně nehluboké víře mnohých ze svého okolí – a především pak z úseků zachycujících (nevalnou) úroveň výuky náboženství na středních školách, soustřeďující se více na memorování axiomatičky chápaných pravd víry než na rozvoj schopnosti svobodně myslet a chápat (a tedy dospět k víře po svém způsobu a z vnitřního přesvědčení); pak tedy není divu, že „za posledních dvou let našich gymnasiálních studií téměř všichni jsme upadli v naprosté bezvěrectví“ (Klostermann, 2006, s. 273). Nepřekvapí tudíž, hledá-li Klostermann cestu k Bohu a svědectví o něm především v (člověkem neporušené) přírodě. Hledání duchovního rozměru přírodnin, přesvědčení o přítomnosti duše u jednotlivých (živých) přírodnin může jednak souviset (jak o tom hovoří Novotný; viz Novotný, 2023, s. 41) s unanímismem, jednak se vztahem ke spinozovskému pojetí *Deus sive natura*. Pokud se dané problematice věnovali u nás zatím většinou evangelíci (filozof Erazim Kohák), splácejí nyní katolíci svůj dluh pak nejen u nás – a dokonce slovy pronesenými z *nejvyšších míst*: papežskou encyklikou *Laudato sí*. Její nedávná analýza (Jaromi, 2024) ukazuje, že ideovým zdrojem encykliky je učení sv. Františka a zejména sv. Bonaventury. Tedy něco, co bychom mohli nazvat mystagogickým aspektem vnímání

³⁰ Karlův otec se tak měl původně stát dědicem rodové usedlosti v Rehbergu.

(čtení) přírody. Tedy něco, co najdeme performováno hned v jedné z úvodních pasáží (předmluvy) Klostermannových pamětí: „Této víře mě naučila příroda“ (Klostermann, 2006, s. 11).

S příběhem autorova osobního zrání souvisí dva možná méně výrazné, ne však méně důležité další příběhy: příběh spisovatele a příběh vlastence. Vlastně dva příběhy natolik spolu úzce svázané, že bychom je mohli shrnout do jediného a pod jeden název: Příběh českého spisovatele. Vloženého mezi dva mlýnské kameny: nacionálně orientovaná německá kritika vidí za příklonem autora německého původu k českojazyčnému psaní tu zradu, tam důvody čistě peku-niární, kritika česká (A. Novák, J. Karásek ze Lvovic) zpochybňuje autorovy kompetence psát pro českého čtenáře náležitě o ožehavých problémech národnostního a jazykového pomezí (píše-li Klostermann beletrii o Šumavě, věnuje se v ní dominantně oblastem osídleným Němci). Pochvalná zmínka o knězi B. Bolzanovi (Klostermann, 2006, s. 332) nás upozorňuje na to, že Klostermannovo vlastenectví je dominantně zemské – a volba češtiny jako literárního jazyka pak jeho výrazem.³¹ Sluší se zmínit, že to autora vede ku kritičnosti zaměřené vůči oběma stranám: proti – podle Klostermanna zvnějšku vnášené – německé nevraživosti vůči české literární produkci s tematikou šumavskou a rozvoji české turistiky na Šumavě; ale také proti zase jen vnějškově okázalému českému vlastenectví, uzurpujícímu si prostory jazykově německé i dosti primitivním způsobem: za pomoci českých náhražek původních geografických termínů jazykově německých. Na rozdíl od některých českých autorů ze smíšeného či hraničního prostředí (Baar, Deml) je však Klostermann prost antisemitismu; ba dává dokonce k lepšímu, kterak byl otcem v dětství náležitě fyzicky potrestán za nevhodné chování vůči židovskému kupci.

³¹ Jistým skrytým motivem této volby mohl však být i kradí vyzrazený fakt: „Pravopis český mi nečinil nikdy obtíží [...]. Zákony německého pravopisu zůstaly mi záhadou...“ (Klostermann, 2006, s. 99). Klostermann totiž pocházel z prostředí, v němž se při běžném styku používal (dokonce i ve vzdělaných kruzích) dialekt výrazně odlišný od spisovné němčiny.

Zrod spisovatelův se ovšem odehrál až daleko za obzorem ozářeným zatím jen červánky počínajícího se dne. Z jádra pamětí zvíme toliko o dvou jeho studentských pokusech: jedné české a jedné německé básni. Z pohledu nikoli hrdiny vzpomínek, ale jejich interního autora performují však tyto jak vztah mezi hrdinovou autopsií (tematizovanou v pamětech) a jejím uměleckým přepodstatněním (v beletrii), tak také stylové/směrové určení ne jen pamětí, ale především textů deklarovaně (například volbou žánru) uměleckých. Sám sebe vidí K. jako autora realistického; za zvýraznění mimetické funkce svého psaní³² – například o postavě kněze z románu *Ecce homo* praví:

Jakým jsem ho tam vyličil, takovým byl, a co jsem o něm uvedl, bylo pravdou do posledního slova, aniž co bylo přibásněno (Klostermann, 2012, s. 158).

I mimo vlastní okruh pamětí se vyjadřuje (pro domo sua) odmítavě k nově k nám postupně přicházejícím modernistickým proudům:

[...] nemohu nikde najít jen smrt, tlení a mrtvolný zápach, scházíť mi k tomu nervózní nos čichových naturalistů a mystiků³³ (Klostermann, 2012, s. 168).

Sám ovšem velmi často využívá takového způsobu podání, který je těmto uměleckým směrům blízký. Jednak několikrát zde již zmíněnou minuciózní drobnokresbu a také slovní zásobu či způsob jejího (rozuměj nářečního nebo slangového) podání, jak to odpovídá zevrubnému studiu prostředí. Jednak i básnický barvitý a rytmovaný líčení (zejména přírodního) prostředí, pro jehož vyznění platí jak Váchalovo *Šumava umírající a romantická*, tak také Faktorové a Hořejšího slova o *divočině i světu odsouzeném k zániku*:

[...] objevila se nám v polosvětle soumraku tůň tak černá jako jícen pekelný a stromy nabýly příšerných tvarů a keře jako by se na nás sápalý, aby nás zardousily a v tmavém klíně svém pohřbily (Klostermann, 2012, s. 138).

³² Na látkové a inspirační zdroje vlastní čisté beletrie nás upozorňuje na několika místech pamětí; včetně zde zmíněných reálných předobrazů prostředí a postav.

³³ Tedy k dekadenci a naturalismu.

Tam u nás těžká mlha, vichr bičuje větve stromů spálených mrazem a zápasících po vzdušné výši a ticho je tu klidem hřbitovním... (Klostermann, 2012, s. 227)

Arci netypická slova na autora začínajícího publikovat česky v ruchové (Vlčkově) Osvětě! Koneckonců nejsou mezi jeho oblíbenci jen kritičtí a ideální realisté, regionalisté. Z cizích autorů jej zaujali: „Alf. Daudet, Zola, Turgeněv a Bret Harte“ (Klostermann, 2014, s. 145); z domácích: „Imponuje mi Šlejhar“ (Klostermann, 2014, s. 145). Soudíme, že valnou většinou své tvorby představuje Klostermann (zejména však v delších textech) spojnicí mezi pozdními výhonky romantickými a českou (někdy i dosti pozdní: Váchal!) modernou. To vše ovšem na základě realistickém.

Tyto skryté rozpory dodávají Klostermannovým textům na dynamice a uměleckých kvalitách, přestože poněkud znesnadňují jejich četbu a interpretaci. Pokud se však rádi vzdalujeme tezovitým, jednoduchým a jednoznačným pravdám, může nám být Klostermann sympatický. Mimo jiné také tím, že interní autor/mluvčí jeho textů nementoruje přes míru a ponechává sdostatek prostoru postavám, i čtenáři. Což v případě *Červánků*... znamená, že i tehdy, pokud se uchyluje k negativnímu hodnocení, snaží se na dotyčném najít něco pozitivního, korigovat zdánlivě jednoznačný soud nasvícením postavy z jiného úhlu. Onen realistický grunt se zde projevuje snahou podložit takový či onaký soud materiálově, učinit jej (alespoň zdánlivě) ověřitelným.

Totéž se týká také Klostermannových názorů na soužití Čechů s Němci a problematiku tzv. vlastenectví. Svoji dobu do jisté míry předběhl tehdy, pokud poukazuje na vágnost čistě kmenového základu nacionality (předpokládá, že v oblastech přímého kontaktu docházelo k míšení ras). A to ani nemohl znát novodobé výzkumy genetické: dokládající, že se rasově čistých národů či území najde v Evropě jen málo. Jako zastánce bolzanovské koncepce³⁴ vlastenectví *zemské*

³⁴ Zatímco byly francouzsky psané texty Kunderovy zdrojem domácích pochybností o tomto autorovi, úspěch Rudišova německy psaného románu u tamního publika byl s povděkem kvitován i v Čechách.

ho (nikoli rasově modelovaného) tvrdí, že volba obcovací či literární řeči je jeho výrazem a zároveň i svobodnou volbou každého jedince. Míra tolerance je u Klostermanna založena na kritičnosti vůči excesům ze strany české i německé (možná také proto, že jich okusil na vlastní kůži).

Tato kritičnost je zřetelnou také v oblasti sociální spravedlnosti: Klostermann si všímá a zastává se především těch, kteří si sami ze své situace nemohou pomoci. Odmítá nicméně třídní nenávisť a boj; dovede navíc ocenit, pokud se v dané problematice angažují tací, kteří mají prostředky a vliv na to, aby situaci (pozitivně) změnili: jedná se například o šlechtický rod Schwarzenbergů, ale také o – v českém prostředí jinak velmi negativně (pro jeho účast při potlačení pražského povstání v roce 1848) hodnoceného knížete Windischgrätze (a následně i jeho vnuka), jimž oběma přisuzuje *kaválírské jednání*.

Klostermannova tolerantnost se projevuje nejen při posuzování vztahů mezi dvěma sousedními národy, ale také v náhledu na problematiku prakticky realizované víry, totiž při posuzování toho, kterak se chování či jednání lidí (a proč) odchyluje od ideálů vytyčených *desaterem*. Aniž by zakrýval, že některé ze zásad jsou porušovány téměř už zvykově, zdůrazňuje dominanci tíhnutí k dobrému; tedy fakt, že víra zůstává podstatou – a její porušení hříchem věcí dočasnou, jevou. Za příklad si můžeme vzít příběh Annamirl ze třetího textu ze souboru *Böhmerwald-Skizzen*.

Přes veškeré výtky adresované dobové podmíněnosti ekologicky modelovaných soudů Karla Klostermanna (přítomné například v publikaci Faktorové a Hořejšího) zůstávají některé myšlenky tohoto autora stále platné: ať už jde o potřebu úcty ke každému živému tvorů (včetně užitkového zvířete) – nebo tvrzení, že smíšený les ob stojí při rozličných pohromách lépe než (smrkové) monokultury. O oprávněnosti, aktuálnosti toho druhého jsme měli možnost se přesvědčit v době zcela nedávné: při další z kůrovcových kalamit (vyvolané tentokrát enormním suchem).

Oproti té matčině v pamětech poněkud naddimenzovaná postava otcova si oprávněnou pozornost, která je jí věnována autorem (a již jí

bude věnovat čtenář), zaslouží nikoli snad pro – dnes již jistě překonané – schvalování násilí na dětech (čehož prý několikrát okusil i malý Karlík) či (s jistou nadsázkou) na ženách (s předpokladem, že ty ruské v manželovu lásku nevěří, pokud jim tento občas nenabije). Přestože je motivace jeho anti-pedocentrického stanoviska (stavějícího se proti názorům, že přehnaná péče dítěti nemůže uškodit) vyslovována s ironií snad až nepatřičnou, že jsou totiž ve tvrdých podmínkách (tehdejšího méně civilizovaného úkrají) *slabé kusy* určeny k zániku, znějí nám myšlenky o potřebě otužování a fyzické námahy, o tom, že překonávané překážky vychovávají tělo i ducha (kteréžto si Klostermann jako sportovec, turista bral k srdci až do poměrně pozdního věku), velmi soudobě.

V mnoha ohledem a mnohými svými myšlenkami je tedy Karel Klostermann autorem *současným*. Neměli bychom jej však brát do ruky jenom pro ně; ba neměli bychom jej číst ani z piety (...když měl předloni ono sté výročí úmrtí). Snad se nám naši studii podařilo mimo jiné prokázat také to, že v jeho tvorbě (včetně *Červánků mého mládí*) lze nalézt nemalé kvality umělecké.

Literatura primární

- FIBICH, O. (2023). *Vzpomínky na Šumavu V. Pověstný obr Rankl-Sepp aneb Život Josefa Klostermanna*. Strakonice: Nakladatelství Antýgl/Nakladatelství Ondřej Fibich.
- KLOSTERMANN, K. (2006). *Vzpomínky na Šumavu I. Kniha pamětí*. Strakonice: Nakladatelství Hrad Strakonice.
- KLOSTERMANN, K. (2012). *Vzpomínky na Šumavu II. Sbíрка rozptýlených pamětí*. Překlad německých textů Max Regal. Strakonice: Nakladatelství Hrad Strakonice.
- KLOSTERMANN, K. (2014). *Vzpomínky na Šumavu III. V hájemství starých časů*. Překlad německých textů Max Regal. Strakonice: Nakladatelství Hrad Strakonice.
- KLOSTERMANN, K. (2018). *Vzpomínky na Šumavu IV. Zapomenuté zápisky*. Překlad německých textů Max Regal. Strakonice: Nakladatelství Antýgl/Nakladatelství Ondřej Fibich.
- KLOSTERMANN, K. (2021). *Ze Šumavy*. Překlad německého originálu Böhmerwald-Skizzen Marie Stunová. Praha: Nina Iris.

Literatura sekundární

- FAKTOROVÁ, V. a HOŘEJŠÍ, M. (2023). *Karel Klostermann a zrod Šumavy*. České Budějovice: Nakladatelství Jihočeské univerzity.
- FIBICH, O. (2018). Co s Karlem Klostermannem v 21. století. Doslov editora. In K. Klostermann, *Vzpomínky na Šumavu IV. Zapomenuté zápisky* (s. 213–215). Strakonice: Nakladatelství Antýgl/Nakladatelství Ondřej Fibich.
- FIBICH, O. (2006). Klostermannův hostinný dům. In K. Klostermann, *Vzpomínky na Šumavu I. Kniha pamětí* (s. 9). Strakonice: Nakladatelství Hrad Strakonice.
- FIBICH, O. (2014). Úvod a rozloučení. Nekonečná píseň staré Šumavy. In K. Klostermann, *Vzpomínky na Šumavu III. V hájemství starých časů* (s. 7–11). Strakonice: Nakladatelství Hrad Strakonice.
- FIBICH, O. (2018). Úvod editora. Neznámé a překvapivé. In K. Klostermann, *Vzpomínky na Šumavu IV. Zapomenuté zápisky* (s. 7–11). Strakonice: Nakladatelství Antýgl/Nakladatelství Ondřej Fibich.
- HOŘEJŠÍ, M. (2017a). Karel Klostermann – dokumentarista Šumavy? *Česká literatura*, (4), 565–589.
- HOŘEJŠÍ, M. (2017b). Obraz Karla Klostermanna v české (literární) historiografii. *Slovo a smysl*, 27, 60–74.
- JAROMÍ, S. (2024, 9.–15. července). Ekologie po Františkánsku. *Katolický týdeník/Perspektivy*, s. 7.
- PAPOUŠEK, V. (2017). *Maxwellův démon. Objekty, slovníky a řečové akty v literatuře*. Praha: Akropolis.
- NOVOTNÝ, V. (2023). *Labutí písně Karla Klostermanna*. Plzeň: Knihovna města Plzně.
- REGAL, M. (1926). *Život a dílo Karla Klostermanna*. Praha: J. R. Vilímek.
- REGAL, M. (1933, 18. července). Skryté období života Klostermannova. *Český deník*, s. 6.
- STUNOVÁ, M. (2021). Slovo k čtenáři. In K. Klostermann, *Ze Šumavy* (s. 7–11). Praha: Nina Iris.
- ŠIMÁK, P. (2012). Předmluva. Vzpomínky šumavského vypravěče. In K. Klostermann, *Vzpomínky na Šumavu II. Sbíрка rozptýlených pamětí* (s. 9–15). Strakonice: Nakladatelství Hrad Strakonice.

Elektronické zdroje:

- HOŘEJŠÍ, M. L. (b.d). *Šumava Karla Klostermanna. Co se pod tímto pojmem skrývá?* Staženo z https://www.academia.edu/20290105/Šumava_Karla_Klostermanna_Co_se_pod_týmto_pojmem_skrývá [21. 7. 2024].